

РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.8

Ігор Дерев'янюк,

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних
відносин та стратегічних студій,

Державний університет «Київський авіаційний інститут»,

derevianko_ip@ukr.net,

ORCID ID: 0000-0002-2908-6405,

DOI 10.29038/2524-2679-2025-02-6-18

**ВІДМІННІСТЬ ПОТЕНЦІАЛІВ ДЕРЖАВ ЯК КЛЮЧОВА
ДЕТЕРМІНАНТА АСИМЕТРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

У статті розглянуто концепцію асиметрії міжнародних відносин як характеристику особливостей відносин між нерівномірними акторами. Наведено емпіричні докази того, що ключовою детермінантою асиметрії міжнародних відносин є різниця потенціалів держав. Саме нерівність силових показників є визначальною та принциповою ознакою у формуванні асиметрії міжнародних відносин. Зазначається, що асиметрія матеріальних можливостей може суттєво впливати на результати відносин між непропорційними акторами. Практика міжнародних відносин свідчить, що асиметрія потенціалів країн створює основу для демонстрації у відносинах переваг однієї країни над іншою, незважаючи на правову рівність усіх держав незалежно від економічних, соціальних і політичних відмінностей. Асиметрія, яка проявляється в міжнародних відносинах, певною мірою є визначальною між сусідніми нерівноправними акторами, що може становити загрозу суверенітету слабшої держави. Асиметрія у відносинах має наслідки, котрі виходять далеко за межі простої економічної співпраці. Визнається, що це може загрожувати миру та безпеці, завдати значної шкоди суспільству, обмежити його блага. Невдоволення порушенням інтересів держави у відносинах із сильнішою державою може призвести до хвилювань, ворожнечі, насильства. Вивчення асиметрії має зосереджуватися насамперед на відносинах; безумовно, важливими є структурні показники держави і її місце в складній системі міжнародних відносин. Крім того, перевага в потенціалі великої держави над малою не завжди є запорукою асиметричного (нерівноправного) діалогу, оскільки її ще потрібно вміти

реалізувати на практиці. Утім, системні параметри, конфігурація балансу сил, що відображає наявність центрів сили, монологічне спілкування з проявами загроз і презирства (без потреби зворотного зв'язку) залишаються основними елементами в асиметричних міжнародних відносинах, які значною мірою живляться нерівністю можливостей.

Ключові слова: асиметрія, асиметричні відносини, асиметрія міжнародних відносин, потенціал.

Ihor Derevianko,

State University «Kyiv Aviation Institute»,

ORCID ID: 0000-0002-2908-6405

DIFFERENCE IN STATES' POTENTIAL AS A KEY DETERMINANT OF THE ASYMMETRY OF INTERNATIONAL RELATIONS

The article considers the concept of asymmetry of international relations as a characteristic of the features of relations between unequal actors. Empirical evidence is provided that the key determinant of the asymmetry of international relations is the difference in the potentials of states. It is the inequality of power indicators that is the defining and fundamental feature in the formation of the asymmetry of international relations. It is noted that the asymmetry of material capabilities can significantly affect the results of relations between disproportionate actors. The practice of international relations shows that the asymmetry of the potentials of countries creates the basis for demonstrating the advantages of one country over another in relations, despite the legal equality of all states regardless of economic, social and political differences. The asymmetry that manifests itself in international relations is to a certain extent decisive between neighboring unequal actors, which can pose a threat to the sovereignty of the weaker state. Asymmetry in relations has consequences that go far beyond simple economic cooperation. It is recognized that this can threaten peace and security, cause significant harm to society, limit its benefits. Dissatisfaction with the violation of the interests of the state in relations with a stronger state can lead to unrest, hostility, violence. The study of asymmetry should focus primarily on relations, of course, the structural indicators of the state and its place in the complex system of international relations are important. In addition, the advantage in the potential of a large state over a small one is not always a guarantee of asymmetric (unequal) dialogue, since it still needs to be able to be implemented in practice. However, systemic parameters, the configuration of the balance of power, reflecting the presence of centers of power, monological

communication with manifestations of threats and contempt (without the need for feedback) remain the main elements in asymmetric international relations, which are largely fueled by inequality of opportunities.

Key words: asymmetry, asymmetric relations, asymmetry of international relations, potential.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. З огляду на сучасні реалії міжнародних відносин, пов'язаних із посиленням ролі силового фактора та конфліктогенністю в міжнародній політиці, поняття асиметрії набуває особливої актуальності.

Застосування поняття асиметрії до такої складної галузі людської діяльності, як міжнародні відносини, викликає в науковій спільноті чималий інтерес, але водночас воно пов'язане з певними труднощами – із великою різноманітністю чинників, які впливають на характер дво- й багатосторонніх відносин та складністю формалізації взаємозв'язків.

Асиметрія міжнародних відносин традиційно орієнтована на взаємодію між державами з нерівнозначними потенціалами, тобто між великими й малими державами. Однак із роками ця загальноприйнята думка не була розширена концептуально. Зростання міжнародної напруги, розбіжності в поглядах, інтересах, переконаннях, відсутність паритету між державами актуалізують поняття асиметрії в міжнародних відносинах.

Прикладний аспект цього зрізу дослідження є особливо актуальним у контексті реорганізації геополітичних відносин та формування нового світового порядку на тлі війни РФ проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних теоретичних досліджень асиметрії міжнародних відносин дає підставу стверджувати, що поняття «асиметрія» стало досить широко затребуваним у теорії та практиці міжнародних відносин.

Взаємообмін науковою інформацією, інноваційними ідеями й методиками дослідження стимулює новий підхід до вивчення категорії асиметрії в міжнародних відносинах та сприяє формуванню концептуальної основи для аналізу асиметричних відносин. Проте зазначимо, що процес генерації кардинально нових знань у теорії міжнародних відносин є питанням епістемологічним і відзначається практично високим рівнем абстракції.

Питання асиметрії в міжнародних відносинах ґрунтовно досліджували Г. Джексон [1], Л. Діттмер [2], Т. Лонг [3], М. Маттес [4], Дж. Морроу [5],

К. Парк [6], Ф. Пфетч [7], К. Тейєр [8], Х. Токатлян [9], Х. Харрісон [10], Шин Гі-Вук [11].

Проте найсуттєвіший внесок у дослідження природи й структури асиметричних відносин зробив американський політолог Б. Уомак, який у своїх фундаментальних працях розкриває теоретичні та емпіричні проблеми, пов'язані з асиметрією [12; 13; 14; 15; 16; 17; 18].

Однак теорія та практика асиметричного підходу в міжнародних відносинах, попри свою актуальність, розроблена ще досить фрагментарно, особливо в питаннях визначення теоретичних компонентів асиметрії. До того ж у теоретичній літературі ігноруються відносини між державами з вельми різними потенціалами, недостатньо глибоко досліджено асиметрію міжнародних відносин у контексті географічної близькості та віддаленості.

Мета статті – визначення ролі потенціалів держав у формуванні асиметрії міжнародних відносин, а також оцінка практичних наслідків цього явища.

Методика дослідження. Під час дослідження застосовано комплекс теоретичних та емпіричних методів, які дали змогу всебічно проаналізувати феномен асиметрії в міжнародних відносинах, зокрема через відмінність у потенціалах держав. Для вивчення теоретичних підходів до поняття асиметрії в міжнародних відносинах застосовано аналіз і синтез.

Використання системного підходу дало змогу розглянути асиметрію як невід'ємну частину світової системи, де сильні актори намагаються зберегти свою гегемонію, тоді як слабші прагнуть мінімізувати свою залежність і забезпечити власну безпеку.

Для формування узагальнень та виведення закономірностей на основі аналізу конкретних випадків асиметрії застосовано методи індукції й дедукції. Порівняльний аналіз дав змогу зіставити особливості взаємодії між державами з різним рівнем потенціалів, виявити спільні риси та відмінності.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На тлі тривалих академічних дискурсів щодо ступеня конфронтаційності в міжнародних відносинах, нинішній світоустрій поступово, але неухильно набуває дедалі більших ознак асиметричності.

Термін «асиметрія» не тільки посів чільне місце в політичному лексиконі, але й став часто фігурувати як синонім протиріч між сильними та слабкими акторами, як вектор планетарної конфронтації ХХІ ст.

Розглядаючи асиметрію насамперед як негативне явище, передусім можемо зазначити, що будь-яка асиметрія є помилковою й тому має бути усунена за будь-якої можливості. Така інтерпретація не є правильною, оскільки асиметрія певною мірою природна та не може бути повністю нейтралізована, а тим паче у сфері міжнародної політики.

Асиметрія, будучи характерною для сучасних міжнародних відносин, не є безпрецедентною особливістю. Вона є звичайним явищем, присутнім у відносинах між нерівними за показниками могутності державами [18].

Загалом, еволюція міжнародних відносин нерозривно пов'язана з поняттями симетрії й асиметрії. У теорії міжнародних відносин ці категорії є важливими методологічними елементами і дзеркальним відображенням характеру зв'язків між суб'єктами взаємодії.

Прояви симетрії й асиметрії в міжнародних відносинах можна спостерігати як на концептуальному, так і практичному рівнях. Загалом, поняття симетрії та асиметрії забезпечують корисну основу для тлумачення міжнародних відносин. Якщо порівняння відносин призводить до різниці, їх можна охарактеризувати як асиметричні.

Головне завдання під час дослідження різних ланок асиметричної взаємодії акторів полягає в тому, щоб виявити й науково обґрунтовувати механізми переходу від симетричних відносин до асиметричних, з'ясувати мотиви та стимули поведінки, інтересів учасників в асиметричних міжнародних відносинах.

Під час розгляду поняття асиметрії в міжнародних відносинах зазвичай увагу акцентовано на значній невідповідності, диспаритетності, нерівності між взаємодіючими сторонами, передусім у їх військово-політичному, економічному потенціалах [14].

Відповідно до такого тлумачення, асиметричні відносини – це відносини між акторами, один із яких перевершує іншого за владно-силовими ресурсами. Те, що ключовою детермінантою асиметрії міжнародних відносин є відмінність у потенціалах держав, не викликає сумніву. Саме нерівнозначність показників могутності є визначальною й фундаментальною рисою у формуванні асиметрії в міжнародних відносинах. Отже, асиметрія матеріальних можливостей може суттєво впливати на результати відносин між неспівмірними акторами.

Також при цьому зауважимо, що асиметрія суб'єктів має проявитись у відносинах, які трактуються в науці про міжнародні відносини як сукупність політичних, економічних, соціальних, дипломатичних, правових, військових і гуманітарних зв'язків та відносин між різними суб'єктами світової політики. Безумовно, асиметрія може проявлятися між різними

учасниками міжнародних відносин (між державою й міждержавним утворенням або міжнародною організацією), але саме між державами вона здатна себе виявити в більш широкому розумінні та впливати на траєкторію як дво-, так і багатосторонніх відносин.

Якщо не враховувати такий підхід до трактування поняття «асиметрія», то це ускладнить розуміння суті асиметрії міжнародних відносин й абсолютно не пояснить природу таких стосунків у цілому. Проте зведення асиметрії в міжнародних відносинах тільки до асиметрії параметрів держав обмежуватиме процес її дослідження, яке вимагає враховувати чимало зовнішньо- й внутрішньополітичних факторів, основні тенденції розвитку міжнародних відносин. Тобто вивчення асиметрії не обмежується лише різницею в розмірах між державами [3].

Хоча асиметрія в міжнародних відносинах здебільшого й не розглядається як негативне явище, усе ж вона не є комфортним форматом для співпраці, до якого країни змушені адаптуватися та зважати на певний рівень невизначеності й непевності. Тобто асиметрія створює ситуацію, яку вкрай складно передбачити та об'єктивно оцінити.

Особливо актуальна асиметрія для слабшої держави, яка до того ж має спільні кордони із впливовою потугою. Навіть якщо між ними на певному етапі й не виникає серйозних протиріч та асиметрія має мирний характер – це не привід стверджувати про відсутність асиметрії у відносинах або її безпечність. Вона може проявитись у разі трансформацій геополітичних конфігурацій, незначної критики, засудження дій сильнішого актора з боку слабшого (як приклад, економічні обмежувальні заходи Китаю як реакція на зовнішньополітичні кроки Австралії, які, на думку Пекіна, мали антикитайський характер).

Асиметрія, проявляючись у міжнародних відносинах, певною мірою є визначальною між сусідніми нерівнозначними акторами, що може створювати загрозу суверенітету слабшій державі. Тобто географічна близькість посилює значення асиметрії між сильнішою й слабшою державами [8]. Тягар асиметрії у відносинах із такими центрами сили, як Китай, Індія, РФ відчувають практично всі держави, які мають із ними спільні кордони. Великі держави у відносинах зі своїми сусідами завжди перебувають у ролі домінуючої сили, перевага яких передбачає не в останню чергу силовий тиск на меншого актора.

Загалом, практика міжнародних відносин дає змогу зрозуміти, що асиметрія в потенціалах країн створює основу для демонстрації у відносинах переваг однієї країни над іншою, попри юридичну рівність усіх держав незалежно від відмінностей економічного, соціального, політичного характеру.

У науковому дискурсивному просторі існує думка, що у світовій політиці досягають успіху сильніші держави. Розглядаючи асиметричні міжнародні відносини як аналітичну категорію, що відрізняються від відносин між рівними державами, науковці прагнуть досягнути теоретичного прогресу у вирішенні складного питання про те, чому більш сильні держави не завжди перемагають слабших. Проте це є свідченням радше не слабкості сильнішої сторони, а різних цілей у збройному протистоянні та й утручання в конфлікт третьої сторони [13].

Сильні держави, займаючи провідне місце у світовій політиці, залишають обмежені можливості (підкоритися чи стати «державою-ізгоєм») для слабких. Теорія асиметрії, яка частково впливає з передумов ліберального інституціоналізму й обіцяє більш тонке бачення міжнародних відносин, указує на здатність малих держав змінювати поведінку сильніших. Однак ці передумови застосовні лише до тих випадків, коли асиметрія не є «переважною» та динаміка асиметрії не настільки очевидна [18].

За певних обставин в асиметричних відносинах слабша сторона може навіть перебувати в більш вигідному становищі в порівнянні із сильнішою стороною та виявитися переможцем у нерівній суперечці. Напрацювання науковців ураховують одночасно значущість матеріальних ресурсів та факторів політичного контексту, що мають фундаментальне значення для розуміння сприятливих результатів для більш слабкої сторони у відносинах із сильнішою [14; 19].

Роль матеріальних ресурсів (військовий, економічний потенціал, розмір виробничих потужностей, територія, населення, природні ресурси), які дають змогу говорити про могутність держави, безумовно, є важливою під час визначення асиметрії відносин. Але не всі держави володіють відчутними матеріальними ресурсами, тому у відносинах із сильнішою державою вони застосовуватимуть нематеріальні ресурси. У будь-який момент зміна величин акторів здатна певною мірою впливати на характер асиметричних відносин між ними.

Не рідкістю у світовій історії були періоди, коли високорозвинені цивілізації, імперії, світові держави руйнувалися під натиском сил, які значно поступалися їм у своєму розвитку.

Цей аспект набуває особливого значення в сучасну епоху, коли розмаїття можливостей, які відкриваються завдяки новітнім технологіям, стирає чітку грань між сильними й слабкими, рівністю та нерівністю. Попри це, сила залишається ключовим фактором у відносинах між державами, незважаючи на прагнення учасників міжнародної взаємодії розв'язувати вузли суперечностей винятково шляхом дипломатичного діалогу [20].

З іншого боку, політологічний аналіз обмежує дослідження асиметричних міждержавних відносин шляхом розгляду якого-небудь одного виміру – політичного, військово-політичного або економічного – чи дає змогу розглядати їх із позицій якоїсь однієї теорії (реалізму, лібералізму, історичного матеріалізму тощо).

Зазначимо, що однією з найважливіших сфер вивчення асиметрії є аналіз зовнішньої політики держав, оскільки будь-яка державна діяльність, яка виходить за межі їхніх національних кордонів, матиме наслідки для інших держав. Дійовими особами на міжнародній арені є національні уряди, зовнішня політика яких залежить від політичних, економічних, психологічних факторів. Саме ними керуються політичні лідери під час ухвалення зовнішньополітичних рішень.

У суспільному сприйнятті двох держав, одна з яких переважає за всіма показниками іншу, можливе утвердження думки про існування певної асиметрії у двосторонніх відносинах. У ситуації, коли порівняно невелика країна розвиває співпрацю з більш розвинутою й сильною країною, завжди існуватимуть певні підозри у васальних відносинах і, відповідно, підстави для їх розгляду крізь призму асиметрії, що, імовірно, ускладнюватиме процес політичного та економічного діалогу [12; 14].

Держав можуть пов'язувати глибокі, багатовікові відносини, які є певною константою для народів двох країн. Але навіть історичні зв'язки неспроможні обмежити асиметрію у відносинах між різними за потенціалом держав, що виразно відображається, зокрема, у китайсько-в'єтнамських відносинах.

Асиметрія влади, суперництво за владу та невизначеність у питаннях влади є ключовими структурними елементами у стосунках між державами. Величезний розрив у владі між суверенними утвореннями є частиною реальності міжнародних відносин, так само як і перманентна конкуренція за вплив між могутніми гравцями й непередбачуваний характер відносин між ними [20].

Взаємини між великою державою та меншою характеризуються асиметричною структурою, за якої перевагою у відносних можливостях володіє більша сторона. У рамках цієї асиметричної структури очікування й ступінь уваги до двосторонніх відносин великих і малих держав різні. Що стосується очікувань, то менша сторона очікує, що більша визнає її автономію заради своїх інтересів й ідентичності [18; 21].

Як зазначає Б. Уомак, асиметрія формує сприйняття та моделі уваги. Менший актор більш послідовно фокусується на більшому, ніж навпаки, і кожна сторона, відповідно, формує власний погляд на формат цих відносин [3].

Зосередження уваги на асиметрії полегшує дослідження того, як відмінності у владі структурують відносини, у тому числі за допомогою методів контролю, взаємозв'язку влади й програм, а також того, як нерівність впливає на визначення інтересів обох сторін [16].

Величезна кількість учасників міжнародних відносин, вступаючи у взаємодію один з одним, орієнтується лише на раціональний державний інтерес, на реалізацію якого фундаментально впливають силові можливості актора і його місце в міжнародній ієрархії.

Вважається, що спільність інтересів між акторами та встановлення між ними союзницьких відносин, позбавляють сенсу оцінювати ці стосунки крізь призму їх симетричності чи асиметричності. Проте потрібно зазначити, що в союзницьких відносинах, зокрема між США й Канадою, США та Великою Британією, США і Японією, відсутність паритету в потенціалах створює підґрунтя для асиметричної взаємодії. США в цих відносинах, спираючись на свою міць, може вдаватися до дій, які йтимуть у розріз з інтересами союзників. Тож прояви асиметрії цілком можуть простежуватися й у союзницьких відносинах.

У розрізі історичного минулого яскравим прикладом асиметрії між союзниками можуть слугувати відносини між США та Великою Британією під час Другої світової війни. Вашингтон, користуючись важким становищем колишньої метрополії, уклав із нею 2 вересня 1940 р. угоду про есмінці в обмін на земельні права в британських володіннях для створення військово-морських або авіаційних баз із безоплатним використанням на 99 років.

Лондон змушений був погодитися на підписання цієї угоди, яка була набагато вигіднішою для Сполучених Штатів, ніж для Великої Британії. Адже есмінці перебували в неналежному стані й потребували капітального ремонту. Крім того, помічник Черчілля Дж. Колвілл порівняв її із відносинами Радянського Союзу з Фінляндією [22, с. 19–20].

Тож природа міжнародних відносин полягає в постійному створенні відносин асиметрії, нерівності та панування – підпорядкування між політичними одиницями – державами, націями й культурами як основи для досягнення максимальних вигод.

Асиметрія у відносинах має наслідки, що виходять далеко за межі простого економічного співробітництва. Визнається, що вона може загрожувати миру та безпеці, завдавати чималої шкоди суспільству, обмежуючи його блага. Обурення з приводу порушення інтересів держави у відносинах із сильнішою державою може викликати хвилювання, ворожість і насильство.

У міжнародних відносинах існують такі оптимальні межі асиметричності, перевищення яких призводить до зростання напруги між учасниками взаємодії. Результатом перевищення оптимальних меж асиметрії буде спотворення стосунків між учасниками відносин, що може вплинути на виникнення протиріч, прояв негативних настроїв одних учасників відносин щодо інших, а це призведе до ускладнення співпраці між сторонами.

Тому стабільність асиметричних відносин залежить від умілого управління ними. Скорочення розривів та відхилень у відносинах забезпечить вирівнювання умов для реалізації інтересів країн у задоволенні торговельно-економічних і соціальних потреб, а в довгостроковій перспективі сприятиме розвитку більш симетричних, рівних відносин.

Теоретично оптимальний світовий порядок міг би забезпечити вигоди для всіх акторів міжнародної системи та її симетричність, проте будь-яке нехтування інтересами однієї зі сторін призводить до асиметричних ефектів у геополітиці й дисбалансу інтересів держав, порушуючи тим самим функціонально-ієрархічну рівновагу в міжнародних відносинах.

Водночас формування міжнародного порядку значною мірою, якщо не вирішальною, визначається ієрархічністю в міжнародній системі, в умовах якої одні країни вирізняються більшим економічним потенціалом і, відповідно, впливом, ніж інші. Наприклад, навіть провідні країни великої двадцятки характеризуються терміном «недосконала симетрія», оскільки прийняття ними спільних рішень значною мірою диктується геополітичним впливом і могутністю США, які продовжують залишатися провідною глобальною силою [23].

Істотний вплив на світові політичні процеси, на стан економічних зв'язків має група найбільш розвинених держав, між якими склалися доволі тісні відносини, котрі фактично не позначені проявами асиметрії.

Як відчить практика, між державами завжди присутні елементи асиметрії, тобто абсолютної рівності між ними не буває. Але між великими державами, попри певні розбіжності та асиметрію, може існувати детермінант рівноправності. З огляду на свою природу, сутність, велика держава не може поступитися іншій великій державі становищем головного елемента у взаєминах. Небажання визнавати іншу державу як лідера, як сюзерена спроможне ці відносини вивести за формат асиметрії й відповідно збалансувати.

Подолання асиметрії у відносинах між державами можливе насамперед за рахунок стрімкого розвитку всіх видів економічної діяльності, оборонного та безпекового потенціалу, застосування

інноваційних технологій. Проте це потребує титанічних зусиль і сприятливої геополітичної ситуації, що видається малоімовірним, особливо в короткостроковій перспективі.

Природними станами відносин є асиметрія й залежність, які спроможні перевести двосторонні стосунки у формат асиметричної взаємозалежності, яку простежуємо в більшості асиметричних відносин.

Зокрема, асиметричні діади американсько-мексиканських, китайсько-в'єтнамських, китайсько-філіппінських, французько-бельгійських, німецько-польських двосторонніх відносин рельєфно демонструють ознаки асиметричної взаємозалежності та асиметрію через невідповідність ресурсів і можливостей, тоді як взаємини між Францією й Великою Британією або між Фінляндією та Швецією є симетричними, оскільки потенціали сторін, їх політичні впливи, вага майже симетричні, рівні та й сама структура відносин побудована на симетричній основі, симетричному взаємосприйнятті [7].

Загалом, асиметричні відносини можна розглядати як конкретні дії сильнішої сторони у відносинах зі слабшою, які можуть проявлятися у формі диктату і на які остання неспроможна симетрично відповісти. Прояви асиметрії можуть спостерігатись у спілкуванні, нерівному статусі або владних відносинах між учасниками, чиї ролі є домінуючими та підлеглими. Асиметрія може бути відображена в ініціюванні, припиненні, напрямі, кількості, формі або стилі спілкування, що відбувається. Тобто принцип асиметрії пов'язаний тільки з виявленням нерівноправних, нерівнозначних відносин серед акторів міжнародної взаємодії.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, асиметрія міжнародних відносин, зумовлена нерівністю потенціалів держав, є фундаментальним явищем, яке визначає характер глобальної політики. Відмінність у показниках могутності створює нерівні умови для взаємодії між акторами, що часто призводить до домінування сильніших держав над слабшими. Особливо це помітно у відносинах між сусідніми нерівнозначними країнами, де перевага однієї сторони може загрожувати суверенітету іншої.

Найвагомішим є твердження, що вивчення асиметрії повинні фокусуватися насамперед на відносинах, звісно, при цьому мають значення структурні показники держави і її місце в складній системі міжнародних відносин. До того ж перевага в потенціалі великої держави над малою не завжди є гарантією асиметричного (нерівноправного) діалогу, оскільки її ще треба вміти реалізувати на практиці. Попри те, що асиметрія

потенціалів держав створює основу для силового характеру відносин, усе залежить не лише від співвідношення сил, а й від уміння держав управляти асиметричними відносинами, не допускаючи проявів їх негативних ефектів.

І все ж системні параметри, конфігурація співвідношення сил, що відображає існування центрів сили, монологічне спілкування з проявами погроз та зневаги (без необхідності у зворотному зв'язку) залишаються головними елементами в асиметричних міжнародних відносинах, які живляться значною мірою нерівністю можливостей.

Для зменшення негативних наслідків асиметрії потрібно розвивати механізми співпраці й пошуку компромісів, зокрема через зміцнення міжнародних норм, інтеграцію в міжнародні організації та побудову діалогу на засадах рівності й взаємоповаги. Розуміння сутності асиметрії та її впливу на міжнародні відносини дає змогу розробляти більш ефективні стратегії взаємодії в глобальному середовищі.

Проведене дослідження теми сприяє насамперед систематизації й розширенню теоретичної бази. Горизонт наукових перспектив у контексті розвитку асиметрії міжнародних відносин становитиме подальше дослідження відносин між нерівнозначними акторами. Перспективними напрямками подальшого дослідження є окреслення асиметрії у форматі тристоронніх відносин, асиметрії між різними учасниками міжнародних взаємодій, асиметрії інтересів і взаємного сприйняття в міжнародних відносинах.

REFERENCES

1. Jackson, G. (2015). The showdown that wasn't: U.S.-Israeli relations and American domestic politics, 1973–75. *International Security*, 39(4). 130–169.
2. Dittmer, L. (1981). The Strategic Triangle: An Elementary Game-Theoretical Analysis. *World Politics*, vol. 33, no. 4, 485–515.
3. Long, T. (2017). It's not the size, it's the relationship: from «small states» to asymmetry. *International Politics*, 54 (2), 144–160. Retrieved from <https://centaur.reading.ac.uk/59064/3/Long-IP-1>.
4. Mattes, M. (2012). Reputation, symmetry, and alliance design. *International Organization*, 66(4), 679–707.
5. Morrow, J. (1991). Alliances and asymmetry: An alternative to the capability aggregation model of alliances. *American Journal of Political Science*, 35(4), 904–933.
6. Park, C. (1975). The influence of small states upon the superpowers: United States-South Korean relations as a case study, 1950–53. *World Politics*, 28(1), 97–117.
7. Pfetsch, F. (2011). Power in International Negotiations: Symmetry and Asymmetry. *Dans Négociations*, (n 16), 39–56.
8. Thayer, C. (2011). The Tyranny of Geography: Vietnamese Strategies to Constrain China in the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia*, vol. 33, No. 3, 348–369.

9. Tokatlian, J. (2007). Las Relaciones Entre Latinoamérica y China: Un Enfoque Para Su Aproximación. *Análisis Político*, vol. 20, N. 59, 46–56. Retrieved from <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=9471663>
10. Harrison, H. (2005). *Driving the Soviets up the Wall: Soviet-East German Relations, 1953–1961*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
11. Shin, Gi-Wook (2016). Asymmetry of Power and Attention in Alliance Politics: The US-Republic of Korea Case. *Australian Journal of International Affairs*, 70(3), 1–21. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/10357718.2015.1113228>.
12. Womack, B. (2003). Asymmetry and Systemic Misperception: China, Vietnam and Cambodia during the 1970s asymmetry. *The Journal of Strategic Studies*, vol. 26, No. 2, June. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390412331302995>
13. Womack, B. (2004). Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity. *Journal of Contemporary China*, 13 (39), 351–366. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/ed61/fecb11d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>
14. Womack, B. (2006). *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*. New York: Cambridge University Press, 281 p.
15. Womack, B. (2008). China as a normative foreign policy actor. *CEPS Centre for European Policy Studies*, 265–299.
16. Womack, B. (2010). *China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationships in Asia*. Singapore: World Scientific, 540 p.
17. Womack, B. (March, 2012). Asymmetry and China's Tributary System. Oxford, *Journals Social Sciences Chinese Journal of International Politics*, vol. 5, Issue 1. Retrieved from <https://academic.oup.com/cjip/article/5/1/37/343602>
18. Womack, B. (2016). *Asymmetry and International Relationships*. New York: Cambridge University Press, 220 p.
19. Keohane, R., Nye, J. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little Brown, 273 p.
20. Baldwin, D. (October, 2016). [Review] Baldwin on Womack, Asymmetry and International Relationships. *H-Diplo*. Retrieved from <https://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id=47095>
21. Tung, N. (November, 2022). From former foes to friends: strategic adjustment in America's security policy toward Vietnam and the influence of the China factor. *The Pacific Review*. DOI:10.1080/09512748.2022.2142273
22. Olson, L. (2010). *Citizens of London: the Americans who stood with Britain in its darkest, finest hour*. New York: Random House.
23. Long, T. (March, 2021). The United States in Latin America: lasting asymmetries, waning influence? *External Powers in Latin America: geopolitics between Neo-extractivism and South-South Cooperation*. Routledge, 15–28. DOI:10.4324/9780429351808-1/united-states-latin-america-tom-long

Матеріал надійшов до редакції 11.05.2025 р.